

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Коломийський навчально-науковий інститут

Кафедра філології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Теоретичні проблеми дериватології

Освітня програма «Українська мова і література»

Перший (бакалаврський) освітній рівень

Спеціальність 014 Середня освіта

014.01 Українська мова і література

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 2 від “30” вересня 2019 р.

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Теоретичні проблеми дериватології
Рівень вищої освіти	Бакалавр
Викладач (-і)	к.ф.н. Русакова Ольга Валеріївна
Контактний телефон викладача	-
E-mail викладача	olga.rusakova@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Денна/заочна
Обсяг дисципліни	3 кредити, 90 год
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/
Консультації	Консультації до самостійної роботи студентів проводяться на практичних заняттях (тривалість залежить від потреб студента, у межах робочого часу викладача)
2. Анотація до курсу	
<p>В українському мовознавстві словотвір виокремився з морфології в окрему навчальну дисципліну, і нині він посідає самостійне місце в мовознавстві, функціонує як окремий його розділ зі своїм поняттєвим апаратом, об'єктом і предметом дослідження, специфічною проблематикою. Повноцінна підготовка вчителів української мови і літератури у вищих навчальних закладах передбачає поглиблене вивчення української мови, її національних ознак на структурно-граматичному рівні, розпізнання спільних і самобутніх рис морфемної та словотвірної підсистем рідної мови в їх реалізації.</p> <p>Курс «Теоретичні проблеми дериватології» належить до переліку вибіркових навчальних дисциплін підготовки бакалавра. Він передбачає поглиблення та систематизацію знань про основи словотвірної морфеміки, традиційні й новітні аспекти словотвору, що є запорукою формування та удосконалення професійно-педагогічної майстерності здобувачів вищої освіти.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета – формувати у студентів систематизованих наукових знань про словотвірну підсистему сучасної української мови.</p> <p>Цілі:</p> <ul style="list-style-type: none"> - засвоїти основні відомості про теоретичні питання сучасної дериватології: основи словотвірної морфеміки, класифікацію морфем як словотворчих засобів; морфонологію та морфотактику морфем; мотиваційні відношення у словотворі; проблеми словотвірної семантики; сучасні аспекти вивчення словотвору; - активізувати процес оволодіння системою теоретичних знань зі словотвірної морфеміки та розуміння їхньої ролі в майбутній професійній діяльності; - закріпити та систематизувати теоретичні знання зі словотвору української мови в процесі виконання вправ, завдань і морфемних та словотвірних розборів слів різних частин мови; - сформувати навички оперування фаховою термінологією; - виховати повагу до української літературної мови, до мовних традицій, прагнення вдосконалювати знання мовних норм (зокрема словотвірних), стежити за змінами мовних норм. 	
4. Результати навчання	
<p>У процесі опанування дисципліни бакалаври повинні мати: • здатність використовувати знання про мову як особливу знакову систему у професійній діяльності, її природу, функції, рівні; • здатність вільно оперувати фаховими термінами для виконання професійних завдань; • володіння основними мовознавчими і літературознавчими поняттями, здатність застосовувати їх у процесі аналізу та інтерпретації текстів різних стилів; • здатність кваліфіковано аналізувати навчальні матеріали й добирати посібники й підручники, які найбільше відповідають цілям і умовам навчання. • вільно спілкуватися з професійних питань державною мовою усно і письмово, використовувати її для організації ефективної комунікації та навчання; • знати норми української літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності; • мати навички пошуку, обробки та аналізу інформації з різних джерел, кваліфіковано презентувати результати професійної (педагогічної, наукової, інноваційної) діяльності із застосуванням сучасних інформаційних технологій; • аналізувати мовні одиниці, визначати їхню взаємодію та</p>	

характеризувати мовні явища і процеси, що їх зумовлюють; • уміти аналізувати, систематизувати та узагальнювати результати наукових досліджень у сферах літературознавства, мовознавства, методики навчання фахових дисциплін; оцінювати результати власних наукових досліджень з використанням сучасних методів науки, інформаційних та інноваційних технологій; • здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу, вироблення власної дослідницької стратегії й реалізації її у професійній діяльності; • здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології в практичній діяльності; • здатність бути креативним, застосовувати теоретичні знання в практичних ситуаціях.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12 год
практичні заняття	18 год
самостійна робота	60 год

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
5	014 Середня освіта 014.01 Українська мова та література	3	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
<p>Тема 1. <i>Основи словотвірної морфеміки</i> Предмет і завдання морфеміки. Місце морфеміки в системі лінгвістичних дисциплін. Морфема – мінімальна значуща одиниця мови. Морф. Аломорфи і варіанти морфем. Кореневі й афіксальні морфеми: загальна характеристика, функціональні відмінності. Відмінність морфеми від інших одиниць мови. Основні шляхи розвитку морфем.</p>	Лекція; практичне заняття; самостійна робота	1,2,3,4,10,12,13	2; 2; 6	10	два тижні
<p>Тема 2. <i>Класифікація афіксальних морфем. Морфемна структура слова</i> Класифікація афіксів за: а) місцем розташування у слові; б) функціями; в) способом</p>	Лекція; практичне заняття; самостійна робота	2,3,10,11,12,15	2; 2; 6	10	два тижні

<p>вираження; г) формою; г) ступенем повторюваності; д) походженням. Співвідношення морфем: полісемія, омонімія, синонімія, антонімія морфем. Поняття про морфемну структуру слова. Основа слова, її подільність. Афіксоїди, уніфікси. Морфемний аналіз слів.</p>					
<p>Тема 3. <i>Морфологія.</i> <i>Морфотактика</i> Морфологія як наука. Морфонема як морфологічна одиниця. Морфологічні явища. Морфотактика одиниць морфемної підсистеми мови. Валентність суфіксів і префіксів. Формальні, лексичні, словотвірні й стилістичні обмеження сполучуваності морфем.</p>	<p>Лекція; практичне заняття; самостійна робота</p>	<p>1,2,3,4</p>	<p>2; 2; 6</p>	<p>10</p>	<p>два тижні</p>
<p>Тема 4. <i>Словотвір – самостійний розділ мовознавства</i> Словотвір як самостійна лінгвістична дисципліна та її місце у системі науки про мову. Похідне слово – основна одиниця словотвору. Словотвірна структура слова. Словотвірна мотивація, її види. Словотворення, формотворення і словозміна. Словотвірні ресурси. Основні види формантів. 3 історії становлення дериватології в українському</p>	<p>Лекція; практичне заняття; самостійна робота</p>	<p>1,2,3,4,13</p>	<p>2; 2; 6</p>	<p>10</p>	<p>два тижні</p>

мовознавстві. Внесок І. І. Ковалика в розвиток дериватології. Прикарпатський дериватологічний центр імені І. І. Ковалика.					
<p>Тема 5. Словотвірна система української мови</p> <p>Словотвірний тип. Словотвірний ланцюжок. Словотвірна парадигма. Словотвірна гніздо. Словотвірна категорія. Словотвірна пара. Словотвірна модель. Дослідження словотвірних гнізд і словотвірних парадигм в українському мовознавстві. Національні особливості словотвірної системи української мови. Поняття продуктивності комплексних словотвірних одиниць.</p>	Лекція; практичне заняття; самостійна робота	1,2,3,4,13	2; 2; 6	10	два тижні
<p>Тема 6. Проблеми словотвірної семантики</p> <p>Теоретичні питання словотвірного значення. Трактуювання словотвірної семантики крізь призму теорії номінації. Три типи деривації. Методика виведення й формулювання словотвірного значення. Ідіоматичність семантики похідної одиниці.</p>	Лекція; практичне заняття; самостійна робота	1,2,3,4,10,12,13	2; 2; 6	10	два тижні
<p>Тема 7. Способи словотворення</p> <p>Класифікація</p>	Практичне	1,2,3,4,10,12,13	2;	10	два тижні

<p>способів словотворення. Морфологічні способи словотворення. Морфолого-синтаксичний спосіб словотворення. Лексико-синтаксичний спосіб словотворення. Лексико-семантичний спосіб словотворення. Змішані способи словотворення. Словотвірний аналіз слова. Словотвірні словники. Особливості способів творення оказіональних слів.</p>	<p>заняття; самостійна робота</p>		8		
<p>Тема 8. <i>Основоцентрична дериватологія</i> Проблеми основоцентричної дериватології. Семантика й валентність – домінуючі детермінанти словотворчого потенціалу твірних. Нормативні чинники, які визначають дериваційну активність.</p>	<p>Практичне заняття; самостійна робота</p>	1,2,3,4,5,6, 10,12,13	2; 8	10	два тижні
<p>Тема 9. <i>Словотвір і текст</i> Елементарні словотвірні одиниці у структуруванні тексту. Похідні слова в організації тексту. Текстотворчі потенції комплексних словотвірних одиниць. Формування конотативного компонента семантики тексту словотвірними засобами.</p>	<p>Практичне заняття; самостійна робота</p>	2,3,4,5,6,10,12,13	4; 6	20	два тижні
6. Система оцінювання курсу					
<p>Загальна система оцінювання курсу</p>	<p>Оцінювання здійснюється за національною та ECTS шкалою оцінювання на основі 100-бальної системи. (Див.: пункт 9.3. Види контролю Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з</p>				

	організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»).
Вимоги до письмової роботи	Упродовж курсу студент виконує завдання, які містять питання щодо понятійного апарату дисципліни та спрямовані на перевірку рівня практичних умінь і навичок студента.
Семінарські заняття	Не передбачено
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання практичних завдань та самостійної роботи (50 %)

7. Політика курсу

Курс передбачає різні форми та методи аудиторної та самостійної навчальної роботи.

Неприпустимі плагіат та списування.

Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. Пропуски практичних занять відпрацьовуються шляхом індивідуальної бесіди з викладачем після опрацювання теоретичних положень теми та обов'язкового виконання вправ з посібника. Якщо студент пропустив (не відпрацював) більше 50% занять, він складає тести (Тести 1, Тести 2). Успішне складання тестів дозволяє студенту бути допущеним до складання заліку.

8. Рекомендована література

1. Бабій І. М., Лісняк Н. І. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір : навчальний посібник . Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2006. 88 с.
2. Безпояско О. К., Городеська К. Г. Морфеміка української мови. Київ: Наукова думка, 1987. 211 с.
3. Вакарюк Л. О., Панцьо С. Є. Українська мова. Морфеміка і словотвір : навчальний посібник. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. 184 с.
4. Горпинич В. О. Сучасна українська літературна мова: Морфеміка. Словотвір. Морфологія : навчальний посібник. Київ: Вища школа, 1999. 207 с.
5. Горпинич В. О. Українська словотвірна дериватологія: навчальний посібник. Дніпропетровськ : ДДУ, 1998. 190 с.
6. Грещук В. В., Бачкур Р., Джочка І., Пославська Н. Нариси з основоцентричної дериватології / за ред. Василя Грещука. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2007. 348 с.
7. Грещук В. В. Студії з українського мовознавства: вибрані праці. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2009. 520 с.
8. Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. Івано-Франківськ: Плай, 1995. 208 с.
9. Карпіловська Є. А. Суфіксальна підсистема сучасної української літературної мови: будова та реалізація. Київ: УкрНДПСК, 1999. 298 с.
10. Клименко Н. Ф. Основи морфеміки сучасної української мови : навчальний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 182 с.
11. Клименко Н. Ф. Система афіксального словотворення сучасної української мови. К.: Наукова думка, 1973. 186 с.
12. Клименко Н. Ф., Карпіловська Є. А. Словотвірна морфеміка сучасної української літературної мови. Київ: УкрНДПСК, 1998. 162 с.
13. Ковалик І. І. Вчення про словотвір. Вибрані праці. Івано-Франківськ – Львів: Місто НВ, 2007. 404 с.
14. Кубрякова Е. С. Типы языковых значений: Семантика производного слова. Москва: Наука, 1981. 200 с.
15. Морфемна структура слова. Київ: Наукова думка, 1979. 334 с.
16. Олексенко В. П. Словотвірні категорії суфіксальних іменників. Херсон: Айлант, 2001. 240 с.
17. Словотвір сучасної української літературної мови / за ред. М. А. Жовтобрюха. Київ: Наукова думка, 1979. 406 с.
18. Ципердюк О. Д. Словотвірна парадигма в системі комплексних словотвірних одиниць : науково-методичний посібник. Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2008. 84 с.